

СПРАВА «ОВЧАРЕНКО ТА КОЛОС ПРОТИ УКРАЇНИ»

(CASE OF OVCHARENKO AND KOLOS v. UKRAINE)

(Заяви № 27276/15 і № 33692/15)

Стислий виклад рішення від 12 січня 2023 року

У грудні 2004 року було внесено зміни до Конституції України, які розширили функції парламенту у політичній системі та звузили повноваження Президента України. 04 серпня 2006 року Верховна Рада України призначила заявників на посади суддів Конституційного Суду України (далі – КСУ). 30 вересня 2010 року заявники входили до складу суддів КСУ, які ухвалили Рішення про визнання неконституційними змін, внесених до Конституції України у 2004 році, у результаті чого було відновлено дію її попередньої редакції 1996 року. Після масових акцій протесту у м. Київ на Майдані Незалежності, які відбулися наприкінці 2013 та початку 2014 року, Верховна Рада України 24 лютого 2014 року ухвалила Постанову «Про реагування на факти порушення суддями Конституційного Суду України присяги судді» (далі – Постанова ВРУ). Відповідно до Постанови ВРУ було достроково припинено повноваження та звільнено з посад п'ятьох суддів КСУ, зокрема і обох заявників, а також доручено Генеральній прокуратурі України (далі – ГПУ) порушити кримінальне провадження щодо обставин, за яких КСУ було ухвалено Рішення від 30 вересня 2010 року. У березні 2014 року заявники подали заяви про відставку та оскаржили до суду Постанову ВРУ. У той же час ГПУ порушила кримінальне провадження, серед іншого, за фактом зловживання владою суддями КСУ та ухвалення завідомо незаконного Рішення від 30 вересня 2010 року. Провадження у цій справі досі триває. 27 лютого 2014 року перший заявник звернувся до Вищого адміністративного суду України (далі – ВАСУ) з позовом про оскарження свого звільнення. У червні 2014 року ВАСУ визнав незаконною Постанову ВРУ в частині щодо звільнення першого заявника, встановивши, що ВРУ не дотрималася процедури звільнення судді КСУ, передбаченої Регламентом КСУ, та ухвалила Постанову за скороченою процедурою. ВАСУ також зробив посилання на законодавчо закріплений принцип, згідно з яким судді КСУ не несли юридичної відповідальності за результати свого голосування у суді. ВРУ оскаржила це рішення до Верховного Суду України (далі – ВСУ), який у грудні 2014 року скасував постанову ВАСУ та відмовив у задоволенні позовних вимог першого заявника як необґрунтованих. ВСУ зазначив, що КСУ Рішенням від 30 вересня 2010 року не забезпечив верховенство Конституції України, фактично змінив її, порушив принцип розподілу влади та легітимність діючих інститутів державної влади. Також ВСУ встановив, що невідповідність дій першого заявника складеній ним присязі давали підстави для звільнення його з посади. 05 березня 2014 року другий заявник звернувся до ВАСУ з позовом про оскарження свого звільнення. У січні 2015 року ВАСУ відмовив у задоволенні його позовних вимог, посилаючись на позицію ВСУ у справі першого заявника. Другий заявник звернувся до ВСУ із заявою про перегляд справи, наводячи ті ж підстави, які ВАСУ зазначив у своєму рішенні у справі першого

заявника. У квітні 2015 року ВСУ залишив без змін постанову ВАСУ, повторивши свої обґрунтування зі справи першого заявника. До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявники скаржилися за статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що їхнє звільнення було невинуватим втручанням у право на повагу до їхнього приватного життя. Також вони скаржилися за пунктом 1 статті 6 Конвенції, що пов'язані з їхнім звільненням справи не були розглянуті «незалежним і безстороннім судом» та «судом, встановленим законом»; не була дотримана встановлена на національному рівні процедура, яка передбачала попередній розгляд питання КСУ; їм не було дозволено брати ефективну участь у розгляді їхніх справ; не було забезпечено їхнє право на ухвалення вмотивованого рішення; і не було дотримано принципу юридичної визначеності, оскільки не існувало строку для притягнення до відповідальності за «порушення присяги». Крім того, посилаючись на статті 8 і 18 Конвенції, заявники скаржилися, що їхнє звільнення переслідувало іншу мету, ніж вказану органами державної влади. Розглянувши скарги заявників за статтею 8 Конвенції, Європейський суд вказав, що за відсутності дуже детального та чіткого обґрунтування складових елементів «порушення присяги» у зв'язку з діями, які, як стверджується, вчинили заявники, національні органи влади скористалися своїми дискреційними повноваженнями у такий спосіб, який підірвав юридичну визначеність, а тому суперечив вимозі законності для цілей статті 8 Конвенції. Європейський суд дійшов висновку, що загальна ситуація, яка існувала на момент звільнення заявників Верховною Радою України, враховуючи наявність у судів достатнього часу для належного розгляду справ заявників, не виправдовувала недотримання органами державної влади основних вимог Конвенції щодо законності та передбачуваності. Отже, було порушено статтю 8 Конвенції. Щодо скарг заявників за пунктом 1 статті 6 Конвенції Європейський суд наголосив, що національні суди за обставин справ, які вони розглядали, і з огляду на важливість гарантій терміну перебування суддів на посаді для підтримання верховенства права та демократії, мали навести дуже докладне та чітке обґрунтування складових елементів «порушення присяги», як стверджувалося, вчиненого суддею КСУ. Оскільки цього зроблено не було, рішення про звільнення заявників не могли вважатися достатньо обґрунтованими. Водночас Європейський суд не вбачає підстав розглядати питання, чи підірвало таке недостатнє обґрунтування незалежність і безсторонність національних судів, а також питання інших процесуальних недоліків, на які скаржилися заявники. З огляду на зазначене Європейський суд констатував порушення пункт 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з правом заявників на вмотивоване рішення у їхніх справах. Розглянувши решту скарг заявників, Європейський суд погодився, що в дуже складному правовому контексті, в якому відбулося оскаржуване звільнення, органи державної влади діяли, вважаючи, що заявники порушили присягу. Європейський суд вказав, що аргументи заявників не переконали його у наявності прихованого мотиву органів державної влади та відхилив цю

частину скарги як явно необґрунтовану відповідно до підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. Вирішує об'єднати заяви;
2. Оголошує прийнятними скарги за статтею 8 Конвенції та пунктом 1 статті 6 Конвенції, а решту скарг у заяві – неприйнятними;
3. Постановляє, що було порушено статтю 8 Конвенції;
4. Постановляє, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з правом на вмотивоване рішення суду;
5. Постановляє, що немає потреби розглядати прийнятність та суть решти скарг заявників за пунктом 1 статті 6 Конвенції; 6. Постановляє, що встановлення порушення становить достатню справедливу сатисфакцію будь-якої моральної шкоди, завданої заявникам, і відхиляє вимогу заявників щодо справедливої сатисфакції».